

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Dankwoord</i>	xi
<i>Toelichting bij de citeerwijze</i>	xxvii
Inleiding	1
1. Probleemstelling	1
2. Afbakening van het onderzoek	5
3. Overzicht	9
DEEL 1.	
DE ORGAANTHEORIE ALS JURIDISCHE CONSTRUCTIE	13
Hoofdstuk 1.	
Noodzaak van het onderscheid tussen orgaanbegrip <i>lato sensu</i> en orgaantheorie <i>stricto sensu</i>	17
1. Orgaanbegrip <i>lato sensu</i> : gangbare terminologie	17
2. Orgaantheorie is meer dan gebruik van het orgaanbegrip <i>lato sensu</i>	19
Hoofdstuk 2.	
De belofte van de orgaantheorie	23
1. Opkomst van de orgaantheorie	24
1.1. Gierke	25
1.2. De Franse receptie	28
1.2.1. Mestre	29
1.2.2. Saleilles	30
1.2.3. Michoud	32
1.2.4. De start van een insijpelingsproces	35
1.3. De Belgische receptie	36
2. Kernaanspraken van de orgaantheorie	40
2.1. Het orgaan “incarneert” de rechtspersoon	40
2.1.1. Het incarnatiemechanisme	40
2.1.2. Het incarnatiemechanisme is inherent aan het rechts- persoonlijkheidsbegrip	42
2.1.3. Het incarnatiemechanisme is één en ondeelbaar	45

2.1.4. Aard van het incarnatiemechanisme: van organische realiteit naar juridische toerekening	47
2.2. “Directe” toerekening van rechtshandelingen	50
2.3. “Directe” toerekening van onrechtmatige daden	53
3. Besluit: de belofte van de orgaantheorie	57

Hoofdstuk 3.

Falen van de orgaantheorie: prelude	61
1. De orgaantheorie als juridische constructie	61
2. De orgaantheorie als <i>petitio principii</i>	63
2.1. Inleiding	63
2.2. Eenheid tussen orgaan en rechtspersoon: het antwoord gepostuleerd	63
2.3. Interne coherentie orgaantheorie onder druk	66
2.4. De enige uitweg: incarnatie inductief construeren uit de positieve rechtsstof	69

DEEL 2.

VERTEGENWOORDIGING, LASTGEVING EN AANSTELLING: DRIE SCHARNIERPUNTEN VAN GEMEEN PRIVAATRECHT	71
--	----

Hoofdstuk 1.

Vertegenwoordiging en lastgeving	75
1. Inleiding	75
2. Vertegenwoordiging herleid tot lastgeving: misplaatst gevolg van de historische rol van lastgeving bij ontwikkeling van de vertegenwoordig- gingstechniek	77
3. Lastgeving herleid tot vertegenwoordiging: misplaatst gevolg van de doctrinale poging om orde te scheppen in de typologie der bijzondere overeenkomsten	80
4. Besluit van Hoofdstuk 1	86

Hoofdstuk 2.

Vertegenwoordiging en buitencontractuele aansprakelijkheid	89
1. Inleiding	89
2. Vertegenwoordiging als juridisch mechanisme dat rechtshandelingen toerekent aan een ander	90
2.1. Vertegenwoordiging is van oorsprong een juridische constructie	90
2.2. Beperking van vertegenwoordiging tot rechtshandelingen is <i>prima facie</i> verdedigbaar	91

3.	Vertegenwoordiging staat “toerekening” aan principaal van rechtsgevolgen uit feitelijk handelen niet in de weg.	95
3.1.	Klassiek vertegenwoordigingsbegrip uitgedaagd	95
3.2.	Vertegenwoordigingsbegrip verhindert niet dat bij de principaal rechtsgevolgen uit feitelijk handelen van de vertegenwoordiger ontstaan	97
3.3.	Positiefrechtelijke voorbeelden waar rechtsgevolgen bij principaal ontstaan als gevolg van feitelijk handelen van vertegenwoordiger . . .	100
3.3.1.	Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad bij de principaal .	101
	A. Artikel 1384, lid 3 B.W	101
	B. Andere gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsgronden . . .	102
3.3.2.	Rechtsgevolgen voor contractuele rechtspositie van de principaal.	105
	A. Bedrog bij het sluiten van de overeenkomst	105
	B. Contractuele fouten van de vertegenwoordiger	108
3.3.3.	De aan de vertegenwoordigingsopdracht inherente onrechtmatige daad: een afzonderlijke categorie?	112
3.4.	Besluit met betrekking tot de toerekening aan de principaal van rechtsgevolgen uit feitelijk handelen	114
4.	Verruiming van het vertegenwoordigingsbegrip lijkt voorsnog niet wenselijk	115
4.1.	Inleiding.	115
4.2.	FORIERS en VAN GERVEN: geen alternatieve omschrijving	116
4.3.	Toerekening van rechtsgevolgen.	118
4.4.	SCHOLTEN – VAN DER GRINTEN – KORTMANN: toerekening van feitelijke handelingen	120
5.	Besluit van Hoofdstuk 2	125
Hoofdstuk 3.		
	Lastgeving, aanstelling en de gezagsverhouding “in feite”	127
1.	Inleiding	127
2.	De aanstellingsverhouding is een rechtsfeit	128
2.1.	Historische overlapping.	128
2.2.	Regime van het Burgerlijk Wetboek: aanstelling als rechtsfeit uit het buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht	130
2.3.	Contractuele lastgevingslogica wijkt voor buitencontractuele aanstellingslogica	131
3.	Nood aan aanwezigheid (in de feiten) van een gezagsverhouding voor aanstelling vereist geen aanwezigheid van “feitelijk” gezag	133
3.1.	Inleiding: de zoektocht naar de gezagsverhouding “in feite”	133

3.2. De gezagsverhouding “in feite” klassiek begrepen: breed spectrum gaande van formeel-juridisch gezag enerzijds tot materieel-feitelijk gezag anderzijds	136
3.2.1. Traditionele nadruk op de <i>juridische verhouding</i> tussen aansteller en aangestelde	136
3.2.2. Juridische gezagsverhouding verenigbaar met breed spectrum contractuele verhoudingen	137
3.2.3. Juridische gezagsverhouding vereist geen “feitelijke” (materieële) gezagsuitoefening	139
3.2.4. Ook de “louter feitelijke” gezagsverhouding volstaat	142
3.3. De gezagsverhouding “in feite”: enkel nog bij “feitelijk” gezag?	144
3.3.1. Probleemstelling: groeiende nadruk op de “feitelijke” gezagsverhouding?	144
3.3.2. De louter feitelijke gezagsverhouding kwam <i>naast</i> , niet <i>in de plaats van</i> juridische gezagsverhoudingen in het klassieke aanstellingspectrum	146
3.3.3. Uitzondering: de doorslaggevende rol van de feitelijke gezagsverhouding bij terbeschikkingstelling van personeel	148
3.3.4. De uitzondering mag niet de regel worden	155
3.3.5. Het cassatiearrest van 3 januari 2002 (Sint-Jozef)	159
A. Feiten en beslissing	159
B. Einde van juridisch gezag als voldoende grondslag voor aanstelling?	160
C. Voor een beperktere interpretatie van het arrest	163
3.4. Besluit over de gezagsverhouding “in feite”: formeel-juridische gezagsverhouding nog steeds voldoende	165
 Besluit van Deel 2	 167
 DEEL 3. RECHTSHANDELINGEN: BESTUUR ALS LASTGEVING	 171
 Hoofdstuk 1. Vertegenwoordiging staat buiten kijf	 175
1. Vertegenwoordiging versus organieke incarnatie?	175
2. Organieke incarnatie: kleurrijke beeldspraak is onvoldoende	177
3. Vertegenwoordiging: niet incompatibel met het rechtspersoonlijkheidsbegrip	181
4. Besluit van Hoofdstuk 1	184

Hoofdstuk 2.	
Lastgeving: de logische weg	187
1. Inleiding: van vertegenwoordiging naar lastgeving	187
2. Bestuur als lastgeving: <i>prima facie</i> sterk compatibel	189
3. Lastgeving: historische motor voor ontwikkeling van toerekening aan de rechtspersoon	194
3.1. Inleiding	194
3.2. “Gemeen” vennootschapsrecht: stroomlijning via lastgeving in de maatschap en de vennootschap onder firma	198
3.2.1. Periode voor het Burgerlijk Wetboek	198
A. Lastgeving duikt in de middeleeuwse compagna op samen met toerekening aan “de vennootschap”	198
B. Lastgeving en vertegenwoordiging hadden nog niet de moderne contouren	200
3.2.2. Na het Burgerlijk Wetboek: stroomlijning via lastgeving en (volmaakte) vertegenwoordiging	203
A. Inleiding	203
B. Bestuursopdracht impliceert vertegenwoordigings- bevoegdheid (art. 1859, 1° B.W.; art. 36, 1° W.Venn.)	204
a) Inleiding	204
b) Standpunt van POTHIER	205
c) Bepalingen van het Burgerlijk Wetboek (nu Wetboek van Vennootschappen)	206
d) Standpunt van VANANROYE	209
e) Besluit	211
C. Elke zaakvoerder is een lasthebber	212
D. Zaakvoerder verbindt steeds als (volmaakt) vertegen- woordiger	213
E. Vennootschap onder firma: variatie op een thema	215
3.2.3. Besluit: vertegenwoordiging via lastgeving in de maat- schap en de vennootschap onder firma	220
3.3. Commanditaire vennootschap en naamloze vennootschap	221
3.3.1. Commanditaire vennootschap	222
3.3.2. Naamloze vennootschap	224
3.4. Besluit	225
4. Artikel 61 §1 W.Venn. en zijn oorsprong: geen wettelijke keuze voor orgaantheorie en tegen lastgeving	227
4.1. Inleiding	227

4.2. Artikel 13 in de parlementaire voorbereiding van de Vennootschappenwet van 18 mei 1873	228
4.2.1. Totstandkoming van artikel 13 Venn.W. en de woorden van PIRMEZ	228
4.2.2. Artikel 13 Venn.W.: geen wettelijke grondslag voor de orgaantheorie	230
4.3. Artikel 61 § 1 W.Venn.	237
5. Besluit van Hoofdstuk 2	240

Hoofdstuk 3.

Voornaamste bezwaren tegen lastgeving gewogen en te licht bevonden	241
--	-----

1. Is de bestuursopdracht nog een vertegenwoordigingsopdracht?	242
1.1. Inleiding	242
1.2. Vertegenwoordigingsopdracht is niet beperkt tot vertegenwoordigingshandelingen	242
1.3. Bestuursopdracht is vertegenwoordigingsopdracht	245
2. Conventionele grondslag <i>versus</i> rol van de wet	247
2.1. Inleiding	247
2.2. Bestuursoptreden wortelt in conventionele rechtsverhouding tussen de rechtspersoon en zijn bestuurder(s)	249
2.3. Deductief tegenargument op grond van het “kosmologisch orgaanbewijs” faalt	252
A. Soms vage grens met ontkenning van vertegenwoordiging in het algemeen	253
B. Zwakte van het argument als het specifiek tegen de conventionele bron van de vertegenwoordigingsopdracht is gericht	254
2.4. Inductief tegenargument op grond van de rol van de wet faalt	257
2.5. Besluit	262
3. Publiciteit: Bijzonder regime voor openbaarmaking en derdenwerking van begin en einde van de bestuursopdracht	262
3.1. Inleiding	262
3.2. Geen theoretische doodsteek voor lastgeving	263
3.3. Derdenwerking van het publiciteitsregime voor benoeming en ambtsbeëindiging van bestuurders is sterk ingebed in het gemeen lastgevingsrecht	264
3.3.1. Inleiding	264
3.3.2. Derdenwerking van rechtshandelingen in het algemeen en van lastgeving in het bijzonder	266
A. Rechtshandelingen in het algemeen	266
B. Lastgeving	268

3.3.3. Derdenwerking van benoeming en ambtsbeëindiging van bestuurders in het rechtspersoonlijke publiciteitsregime	271
A. Benoeming	271
a) In geval van publicatie	271
b) In geval van niet-publicatie	272
c) De bijzondere regel van artikel 77 W.Venn.: onregelmatigheid in benoeming niet tegenwerpelijk na publicatie	275
d) Besluit met betrekking tot publicatie van de benoeming	278
B. Ambtsbeëindiging	278
C. Besluit	280
4. Prokura: Bijzonder regime voor derdenwerking van bevoegdheidsgrenzen	281
4.1. Inleiding	281
4.2. Geen theoretische doodsteek voor lastgeving	283
4.3. Prokura: variatie op, eerder dan ontkenning van lastgevingsregime	287
4.3.1. Exacte draagwijdte van de wettelijke prokuraregeling: correctie op derdenwerking van gepubliceerde bevoegdheidsgrenzen	288
4.3.2. Prokura: geen met lastgeving strijdige <i>summa divisio</i> tussen de interne en de externe sfeer	290
A. Prokura creëert geen “organen van externe vertegenwoordiging” met een exclusief wettelijk te begrijpen opdracht	290
B. Blijvende juridische relevantie van statutaire beperkingen voor goed begrip van extern bestuursoptreden	296
4.3.3. Correctie embryonaal aanwezig in gemeen lastgevingsrecht, maar doorkruist door wettelijk publiciteitsregime in vennootschappen	300
A. Lastgeving in het algemeen: toerekening aan de lastgever altijd al deels geabstraheerd van zijn relatie met de lasthebber	300
B. Vennootschapsbestuur: toerekening buiten interne bevoegdheidsgrenzen oorspronkelijk nog sterker aanwezig, maar beïnvloed door wettelijk publiciteitsregime	306
4.3.4. Besluit	312
Besluit van Deel 3	313

DEEL 4.
ONRECHTMATIGE DADEN: BESTUUR ALS AANSTELLING 315

Hoofdstuk 1.

Reikwijdte van de orgaantheorie in het rechtspersoonlijke buiten-
contractuele aansprakelijkheidsrecht: enkel foutief bestuurshandelen 319

1. Inleiding 319
2. Objectieve aansprakelijkheid: geen rol voor de orgaantheorie 320
 - 2.1. Geen fout nodig voor objectieve aansprakelijkheid 320
 - 2.2. Orgaantheorie: een overbodige omweg. 321
 - 2.3. Orgaantheorie: een gevaarlijke omweg. 322
 - 2.4. Besluit: geen fout, geen orgaantheorie. 326
3. Foutaansprakelijkheid: enkel bij foutief gedrag van (bestuurs)organen . . 327
 - 3.1. Rechtstreekse aansprakelijkheid op grond van artikel 1382-
1383 B.W. 327
 - 3.2. Geen orgaan, geen orgaantheorie. 328
4. Besluit van Hoofdstuk 1 328

Hoofdstuk 2.

Foutief bestuurshandelen: geen orgaantheorie maar aanstelling 331

1. Inleiding 331
2. Buitencontractuele aansprakelijkheid voor foutief bestuurshandelen:
prima facie compatibiliteit van het aanstellersregime van artikel 1384,
lid 3 B.W. 332
 - 2.1. Inleiding 332
 - 2.2. Bestuurders als aangestelden: historisch diep geworteld 333
 - 2.3. Bestuurders als aangestelden: *prima facie* sterk compatibel 341
 - 2.3.1. Algemeen: objectieve aansprakelijkheid. 341
 - 2.3.2. Toepassingsvoorwaarden voor aanstellersaansprakelijkheid . 344
 - A. Een aangestelde. 344
 - B. Een onrechtmatige daad van de aangestelde 345
 - C. In de bediening. 349
 - 2.3.3. Aansprakelijkheidsgevolgen. 351
 - A. Extern: buitencontractuele aansprakelijkheid ten
aanzien van het slachtoffer 351
 - B. Intern: regres van aansteller op aangestelde 352
 - C. Besluit over de aansprakelijkheidsgevolgen. 356
 - 2.4. Besluit: *prima facie* compatibiliteit van het aanstellersregime
van artikel 1384, lid 3 B.W. 357

3.	Huidige opvatting steunt op toepassing van artikel 1382-1383 B.W. via orgaantheorie.....	358
3.1.	Inleiding.....	358
3.2.	Toepassingsvoorwaarden.....	359
3.2.1.	Een orgaan.....	359
3.2.2.	Een fout van het orgaan.....	360
3.2.3.	Binnen de (schijnbare) grenzen van de functie.....	363
A.	Enkel orgaan binnen de functie.....	363
B.	Van “acte de fonction” naar daad in de uitvoering van de functie.....	364
C.	De schijnbaar binnen bevoegdheid begane fout?.....	367
D.	Nog steeds beperkter dan bij aanstelling.....	367
3.3.	Aansprakelijkheidsgevolgen.....	368
3.3.1.	Extern: buitencontractuele aansprakelijkheid ten aanzien van het slachtoffer.....	368
3.3.2.	Intern: regres tussen rechtspersoon en orgaan.....	369
4.	Falen van de orgaantheorie inzake foutief bestuurshandelen: een slechte imitatie van aanstellersaansprakelijkheid.....	370
4.1.	Opvallende gelijkenis.....	370
4.2.	Het orgaanvereiste.....	372
4.2.1.	Strikte toepassing van orgaanvereiste is in het buiten- contractuele aansprakelijkheidsrecht ondoelmatig en beleidsmatig inopportuun.....	373
4.2.2.	Gevolg: orgaanvereiste wordt zelden ernstig toegepast.....	376
4.2.3.	Orgaantheorie in moeilijkheden.....	377
4.3.	Verband tussen daad en functie.....	381
4.4.	Persoonlijke externe aansprakelijkheid van bestuurders.....	387
4.4.1.	Goede kandidaat voor juridische eigenheid van het organieke toerekeningsmechanisme.....	387
4.4.2.	TILQUIN en SIMONART: logica van de orgaantheorie leidt tot buitencontractuele immuniteit.....	388
4.4.3.	Traditionele oplossing in de Belgische rechtspraak en rechtsleer: geen immuniteit, maar ook geen verklaring hiervoor binnen de orgaantheorie.....	393
4.4.4.	Een derde weg? Het argument van MAZEAUD en MAZEAUD.....	398
4.4.5.	Besluit.....	400
4.5.	Regres tussen rechtspersoon en orgaan.....	402
4.5.1.	Traditionele oplossing strijdig met toepassing van artikel 1382-1383 B.W. op de rechtspersoon.....	402
4.5.2.	Babelse spraakverwarring omtrent rechtstreekse aansprakelijkheid?.....	404
4.6.	Besluit: <i>if it looks like a duck and quacks like a duck</i>	407

5. Falen van de orgaantheorie: twee illustraties uit aanpalende domeinen . .	409
5.1.1. De burgerlijke vordering tegen de rechtspersoon uit misdrijf van het orgaan	409
A. Probleemstelling	409
B. Verjaring	411
C. Burgerlijke vordering voor de strafrechter.	412
5.1.2. De vordering tot staking van een inbreuk op de W.H.P.C.	413
6. Bestuurders als aangestelden van de rechtspersoon	418
6.1. Inleiding: een evidente vraag	418
6.2. Ondergeschiktheid <i>stricto sensu</i> op de terugweg.	420
6.2.1. Een korte blik over de grenzen: ondergeschiktheid op de terugweg als uniek en uniform aanknopingspunt	420
6.2.2. België: evolutie minder met naam genoemd, maar bouwstenen aanwezig	423
A. Een meer soepele aanpak heeft steun in artikel 1384, lid 3 B.W.	423
B. Naar een (meer openlijke) multifactorbenadering in België?	425
6.3. Bestuurders zijn aangestelden van de rechtspersoon	428
A. Bestuurders passen in een neoklassieke lezing van artikel 1384, lid 3 B.W.	428
a) Bestuurders: aangesteld in een functie (bediening) van de rechtspersoon in de zin van artikel 1384, lid 3 B.W.	428
b) Onafhankelijkheid van de bestuursfunctie: geen beletsel voor artikel 1384, lid 3 B.W.	432
B. Blijvende steun in hedendaagse bronnen: traditie nooit volledig verdwenen	438
6.4. Besluit: tijd voor herontdekking.	444
7. Besluit van Hoofdstuk 2	445
 Hoofdstuk 3.	
Aanstelling als hoeksteen voor een ruimer neoklassiek model	449
1. Inleiding	449
2. Naar 1382-aansprakelijkheid van de rechtspersoon zonder orgaan- theorie	450
2.1. 1382-aansprakelijkheid zonder orgaantheorie: onverwacht maar actueel.	450
2.1.1. Een onverwachte vraag?	450
2.1.2. Een actuele vraag	451
2.2. Subjectieve schuld en objectieve onrechtmatigheid in de fout	456

2.3. Objectieve onrechtmatigheid en wetsovertreding via inbreuk op specifieke rechtsregel	461
2.4. Geen nieuw autonoom rechtspersoonlijk toerekeningsmechanisme	466
2.5. Samenspel met artikel 1384, lid 3 B.W. blijft nodig	469
2.5.1. Artikelen 1382-1383 B.W. niet de heilige graal voor rechtspersonen	469
2.5.2. Artikel 1384, lid 3 B.W. en de specifieke regel	470
A. Een probleem?	470
B. Foutbeoordeling <i>in abstracto</i> , waarbij regel deel is van het (professionele) feitelijke kader waarin gedrag wordt beoordeeld	471
C. De onrechtmatige daad die schade veroorzaakt in de bediening	474
D. Eigen 1382-aansprakelijkheid	480
E. Besluit: vele wegen leiden naar Rome	481
2.6. Ook zonder inbreuk op specifieke norm?	482
3. Persoonlijke aansprakelijkheid van bestuurders: naar een beter begrip van het juridische regime	487
3.1. Externe aansprakelijkheid van bestuurders jegens derden	487
3.1.1. Inleiding	487
3.1.2. Neoklassieke benadering: artikel 1382-1383 B.W. onverkort van toepassing, maar persoonlijke fout vereist	488
3.1.3. Eerste nuance: geval waarin aansprakelijkheid van de rechtspersoon niet op schadeberokkenend gedrag van de aangesproken bestuurder steunt	490
3.1.4. Tweede nuance: geval waarin aansprakelijkheid van de rechtspersoon op inbreuk op specifieke norm steunt	492
3.1.5. Derde nuance: geval waarin aansprakelijkheid van de rechtspersoon wel op schadeberokkenend gedrag van aangesproken bestuurder steunt, maar dit in diens hoofde geen persoonlijke fout oplevert	494
3.1.6. Besluit	496
3.2. Intern verhaal tussen bestuurders en rechtspersoon	497
3.2.1. Inleiding	497
3.2.2. Neoklassieke benadering: belang van de contractuele verhouding	499
3.3. Besluit	506
4. Besluit van Hoofdstuk 3	508

Hoofdstuk 4.	
Verkeersopvattingen: naar een corporatief handelingsbegrip?	511
1. Inleiding: het opmerkelijke pleidooi van Joeri Vananroye	511
2. Wankele basis van het kernargument voor verkeersopvattingen <i>de lege lata</i>	514
2.1. Aantal treffende vaststellingen, die echter goed passen in neoklassiek regime	514
2.2. Een wankele stap	516
3. “Materiële” toerekening naar verkeersopvattingen <i>de lege ferenda</i> : geen oplossing	520
3.1. Verkeersopvattingen: einde van het recht?	520
3.2. Het onderscheid tussen “materiële” en “juridische” toerekening.	521
3.3. Materiële toerekening laat nog geen foutbeoordeling in de zin van artikel 1382-1383 B.W. toe	525
3.3.1. Subjectieve schuld: een vals probleem.	525
3.3.2. Objectieve onrechtmatigheid bij inbreuk op specifieke norm: een valse parallel.	526
3.3.3. Gedragsbeoordeling onder algemene zorgvuldigheids- norm: een echt probleem.	527
4. Daderschap naar verkeersopvattingen: naar een corporatief handelingsbegrip in het privaatrecht?	531
4.1. Een autonoom corporatief handelingsbegrip.	531
4.2. Complexe en potentieel subversieve oefening	534
5. Meerwaarde naar Belgisch recht twijfelachtig	538
5.1. Verkeersopvattingen vervangt het huidige systeem: onwaar- schijnlijk en onverdedigbaar	538
5.2. Cumulatieve werking: weinig meerwaarde	540
5.2.1. Wat aansprakelijkheid van de rechtspersoon betreft	540
5.2.2. Wat persoonlijke aansprakelijkheid van bestuurders betreft	546
A. Externe aansprakelijkheid	546
B. Intern verhaal	548
6. Besluit	551
 Besluit van Deel 4.	 557
 <i>Algemeen besluit</i>	 563
<i>Epiloog</i>	571
<i>Bibliografie</i>	573